

„Rongyszőnyeg” - Társadalmi együttélési formák és normák,
együttélési simulások és konfliktusok multikulturális környezetben:

a digitális társadalominformatikai térkép keretrendszerének
bővítéséhez releváns statisztikai adatok összegyűjtése;
a bűnözési adatok használhatósága a települési konfliktusok
feltárásban

2018. áprilisa

Készítette:

Siskáné Dr. Szilasi Beáta, Vadnai Péter, Mihályi Helga

A statisztikai kutatócsoport folyamatosan bővíti azt a szekunder adatbázist, mely a települési konfliktusok feltáráshoz nyújt segítséget, valamint lehetővé teszi a statisztikai adatok térbeli, a későbbiekben interaktív megjelenítését. A kutatócsoport elvégezte a vállalt feladatai első részét, vagyis megkezdte az adattárház feltöltését a konfliktusos területekről:

- KSH, TeiR adatbázisok összegyűjtése, adatok másodelemzése;
- fellelhető egyéb adatbázisok (önkormányzati, megyei, regionális) beszerzése;
- társadalominformatikai térkép készítése az adatokból.

Az adattárház kialakítása során gyűjtött statisztikák szorosan kapcsolódnak azokhoz a főbb konfliktustípusokhoz, melyeket a nagymintás adatgyűjtés során előzetesen meghatároztunk, és ami elvezetett az 5 mintatelepülés kiválasztásához (Ózd, Sátoraljaújhely, Fulókércs, Bükkzentkereszt, Kistokaj). A települések két főtípusa (város, falu) esetében eltérő intenzitással, és jellemzőkkel ugyan, de jelen van a konfliktusok jó része.

A konfliktusokat több szempont alapján lehet tipizálni. A típusalkotások jelentősége a megfelelő kezelési eljárás megválasztásában rejlik. Az előbbiekben például annak alapján rendeztük őket, hogy az emberi viszonyrendszer mely szintjén lépnek föl.

Egy másik típusalkotó sajátosság, hogy a konfliktus alapja tényszerűen, vagy csak a résztvevők percepciója szerint létezik (képzelt). A „tényszerű” konfliktusok mögött egymással ténylegesen szemben álló célkitűzések, érzelmek, értékek, érdekek húzódnak meg. Ezzel szemben a ”képzelt” konfliktusok emberi félreértésből, tévedésből, történelmi hagyományból, sztereotípiákból, előítéletekből, ellenségeskedésből fakadnak. Irreális konfliktusok jellemzően az etnikai csoportok, futballcsapatok szurkolói közötti konfliktusok.

A konfliktusokat keletkezésük legfőbb okai alapján különböző típusokba sorolhatjuk.

- Kapcsolati (személyközi, interperszonális) konfliktusok
- Értékkonfliktusok
- Strukturális konfliktusok
- Kommunikációs és információs konfliktusok
- Érdekkonfliktusok¹

A korábbi kutatási tapasztalataink, valamint a statisztikai adatbázis által is alá lehet támasztani, hogy az egyik legfőbb konfliktustípus az Észak-magyarországi régió településeinek esetében, a bűnözéssel kapcsolatos, ami személyközi- és érdekkonfliktusokhoz is vezet.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye település-szerkezetének egy részét Miskolc és vonzáskörzetének meghatározó szerepe, másrészt az apró- és törpefalvak sokasága jellemzi. A megyét 358 település alkotja, mely a megyék között a legtöbb. Településsűrűséget nézve, amit a száz km²-re jutó települések számával mérhetünk, Borsod-Abaúj-Zemplén a 4,9-es mutatójával hazai viszonylatban sűrű elrendezésű térségnek tekinthető². Amikor az adatbázis kialakítására sor került, a legtöbb település esetében legyen az város vagy falu megtaláltuk a bűnözés jelenlétét és ennek megfelelően a bűnözést, mint a mindennapok konfliktus forrását is.

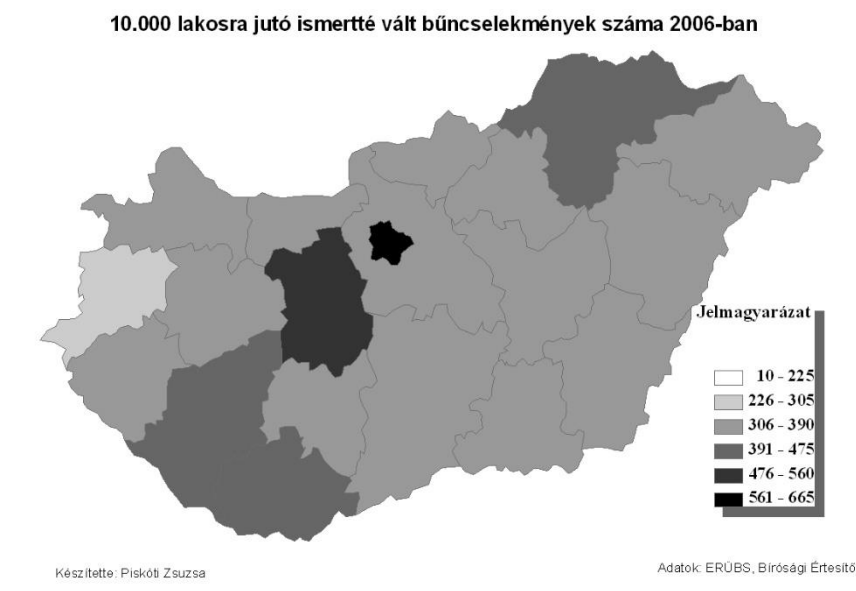
¹ http://konszenzus.org/wp-content/uploads/AVR/lecke3_lap2.html

² <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/regiok/miskolchelyzetkep.pdf>

A demográfiai jellemzők szintén a megye hátrányos helyzetét igazolják. Hazánkban jelenleg 13 honosodott kisebbség él, közülük a legnépesebb csoportot a cigányság képviseli. Megyénkben jelenleg kb. 80.000 cigány kisebbséghez tartozó személy él. Arányuk országosan e megyében az egyik legnagyobb, ha a megyei szintű eloszlást vesszük figyelembe. Az iskolázottság tekintetében is jóval hátrányosabb helyzetben vannak a népesség egészéhez képest.³

Még ha a népesség összetételétől elvonatkoztatunk, akkor is nyilvánvaló, hogy a megélhetéshez szükséges anyagi javak korlátozottsága is magában hordozza a bűnelkövetővé válás lehetőségét. A bűncselekmények nagy részét mintegy 80-85%-át az anyagi haszonszerzés motiválja. A munkaképes népesség időszakos átrendeződése morális válsághelyzetet idézett elő és kitermelt egy helyileg bűnözésből élő elkövetői kört.⁴

Az 1. ábrán látható területi mintázat esetében, ami Borsod-Abaúj-Zemplén megyét illeti, az 1989-es nyolcadik helyezéshez képest romlott a térség helyzete, mivel 2006-ban már országosan az ötödik, a keleti régióban pedig a legfertőzöttebb területi egységnek számított. A 218 %-os növekedés az országos átlagot meghaladta⁵.

1. ábra. A 10 000 lakosra jutó bűncselekmények Magyarországon 2006-ban

A bűnözést vizsgáló kutatók hamar felismerték, hogy az egyén bűnelkövetővé válása szoros kapcsolatban van a társadalmi környezettel, mivel az döntő befolyással bír az elkövető személyiségfejlődésére. A fentiek következtében a kriminológia egyre szorosabb kapcsolatba került a szociológiával, azzal a tudománnyal, amely az egyes társadalmi tényezők összefüggéseit hivatott vizsgálni.

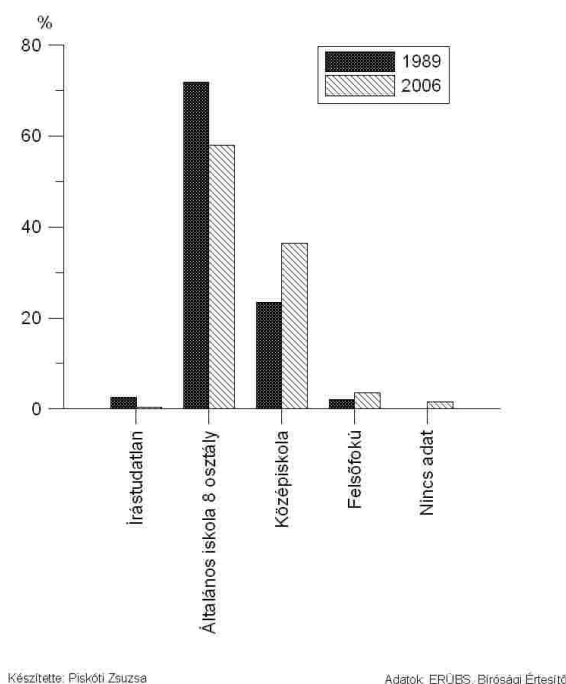
³ Eredmények...Megoldások a bűnmegelőzésben; Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Rendőr-főkapitányság szakmai kiadványa 2007. p.12.

⁴ Eredmények...Megoldások a bűnmegelőzésben; Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Rendőr-főkapitányság szakmai kiadványa 2007. p.13.

⁵ Piskóti Zs., 2007: Borsod-Abaúj-Zemplén megye bűnözésföldrajza, valamint négy település a bűnözés tükrében. TDK dolgozat, ME-FGI 18. p

A társadalmi tényezők bűnözésre gyakorolt hatásának vizsgálata gyakran valamely, az egész rendszer szempontjából jelentős jelenség és a bűnözés összefüggésének vizsgálata útján történik. Ez az úgynevezett monokauzális vizsgálat, mely kiemeli a társadalmi viszonyok egy-egy nagy területét (lásd például szegénység, dezorganizáltság, anómia), s ennek a területnek a bűnözéssel való kapcsolata szolgál a bűnözés mibenlétének általános magyarázatául. Az egész társadalmi rendszer oldaláról történő megközelítés, ezzel szemben különbséget tesz egyfelől azok között a társadalmi viszonyok között, amelyek közvetlen kapcsolatban vannak vagy lehetnek a bűncselekmény elkövetésével (mikrokörnyezet), másfelől azok között a társadalmi jelenségek között, amelyek rendszerint csak közvetve hatnak a bűncselekmények elkövetésére (makrokörnyezet).⁶ Az első csoportba olyan társadalmi viszonyok tartoznak, mint a család, az iskola, a munkahely, a szomszédság, a baráti kör vagy a szórakozóhelyek stb, míg a második összetevői közé sorolják a termelés és az elosztási rend milyenségét, az esélyegyenlőtlenségek alakulását, a munkanélküliséget, az urbanizációt, az alkoholizmust és a kábítószer-fogyasztást⁷.

Érdekes még megemlíteni, hogy általában az alacsonyabb iskolai végzettségűek közül kerülnek ki a súlyosabb bűncselekményt elkövetők, arányuk átlagon felüli, mint az elítéltek között általában, illetőleg számottevően magasabb a többszörös visszaesők száma azon egyének között, akik írástudatlanok, valamint az általános iskola csak néhány osztályát végzeték el.⁸ A következő grafikonon Borsod-Abaúj-Zemplén megye bűnelkövetőinek iskolai végzettsége látható (2. ábra).

2. ábra. B-A-Z megye bűnelkövetőinek iskolai végzettség szerinti megoszlása (1989-ben és 2006-ban)⁹

⁶ Vigh József: Kriminológiai alapismeretek pp.196-197.

⁷ Vigh József: Kriminológiai alapismeretek p.197 és pp.202-204.

⁸ Vavró István: Társadalmi-demográfiai tényezők és a bűnözés pp. 174-176 in Állam és jogtudomány 1995.

⁹ Piskóti Zs., 2007: Borsod-Abaúj-Zemplén megye bűnözésföldrajza, valamint négy település a bűnözés tükrében. TDK dolgozat, ME-FGI 23. p

Gyakran vizsgált téma az urbanizáció hatása a bűnözésre, vagyis a városok és falvak közti különbség magyarázata.¹⁰ Általánosságban elmondható, hogy a legtöbb bűncselekményt inkább nagyvárosi körzetekben követik el, mint kisvárosokban, elővárosokban vagy falvakban. Ez a jellegzetesség számos tényezőnek tulajdonítható, így szerepet játszik benne a népsűrűség, a lakók életkor szerinti megoszlása, a gazdasági feltételek, a bűnüldözés színvonala stb.¹¹ Mindez nem csak térbeli, hanem időbeli szempontból is vizsgálható. Az urbanizáció első szakasza során a városok népességszáma ugrásszerűen megnő, ezzel együtt a bűncselekmények száma is emelkedik. Ennek egyik negatív következménye a városi életmódba beilleszkedni nem tudó szegény népesség megjelenése, akik a város szegényebb negyedeibe kényszerülnek. Ilyen helyeken a bűnözés kiemelten kiugróan magas számot mutat.

Az Észak-magyarországi régióra vonatkozóan elkészített bűnözési térképünk esetében a 2011-es népszámlálás adatait tudtuk felhasználni és ezt vetettük össze a demográfiai helyzettel és az iskolai végzettséggel.

A vizsgált települések esetében két fontos tényezőt figyelhetünk meg az újabb adatok tükrében: az egyik, hogy a bűnözési adatok nem emelkedtek, vagyis a térségben nem nőtt a bűnözési kedv, aminek oka lehet a gazdasági mutatók és a társadalom gazdasági erejének csökkenésével is összefüggésben (aprófalvak elszegényedő és elöregedett népessége). A másik tényező, hogy a generációs válságok, a migrációs veszteség (belső vagy külső) következtében, egyre nagyobb teret kaphatnak a településeken. Ez megmutatkozik az eltérő életminőségben és életviteli folyamatokban is. Az erősödő elvándorlás következtében a falvak (rurális területek) egyre inkább kiürülnek, a helyben maradó lakosság átlagéletkora nő, a bűnözéssel szembeni (lopások, betörések) ellenállás csökken. A jövőben fontos kérdés lesz, hogy ezeken a területeken erősödni fog-e a bűnelkövetés a demográfiai szerkezet eltolódásának következtében.

¹⁰ Vigh József: Kriminológiai alapismeretek p.120.

¹¹ Freda Adler-Gerhard O.W. Mueller-William S.Laufer: Kriminológia p.68.

